

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לב"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק דלוי"י מליובאוויטש
וציקלדי"ה נבנים הי"ע

קיימות • איגרות • פני חסידות לדריש • הלכות, מדרשים יפעילים • ניעויות • יפנים

תרצז

ערב שבת־קודש

פרשת וישב

כ' בכסלו ה'תשס"ח

יוצא־לאור על־ידי

מכון ליובאוויטש שעל־יד

צעירי־אגודת־חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ' בכסלו ה'תשס"ח – כ"ז בכסלו ה'תשס"ח

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ' בכסלו	הלי בכורים פרק ו-ח.	הלי מעשה הקרבנות פרק ו.	מייע קלג. קמוג. קמד.
ש"ק	כ"א בכסלו	פרק ט-יא.	פרק ז.	מייע פ. פא.
א'	כ"ב בכסלו	פרק יב. הלי שמיטה ויובל.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק ח.	מייע פב. קלה. מליית רכ. רכא. רכב.
ב'	כ"ג בכסלו	פרק ג-ה.	פרק ט.	מליית רכג. מייע קלד. קמא. מליית רל. רלא.
ג'	כ"ד בכסלו	פרק ו-ח.	פרק י.	מייע קמ. קלו. קלוז. מליית רכד. רכה. רכו.
ד'	כ"ה בכסלו	פרק ט-יא.	פרק יא.	מייע קלח. מליית רכוז. מייע קלט.
ה'	כ"ו בכסלו	פרק יב-יג. שאלו שלום וגי'. ספר עבודה והוא ספר שמיני. הלי בית הבחירה.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק יב.	מליית קסט. קע. מייע קפג. מליית רכח. מייע כ.
ו'	כ"ז בכסלו	פרק ב-ד.	פרק יג.	מליית עט. פ.

זמני השבוע *

צאת הכוכבים	שקיעת החמה ***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר**		תאריך
							72 ד' לפני הזריחה	120 ד' הזריחה	
5.02	4.36.1	11.59	11.29	8.53	6.27	5.27	5.05	4.17	ו', כ' בכסלו
5.02	4.35.9	11.59	11.29	8.54	6.28	5.28	5.06	4.18	ש"ק, כ"א בכסלו
5.02	4.35.9	11.59	11.29	8.54	6.29	5.29	5.06	4.18	א', כ"ב בכסלו
5.02	4.35.8	12.00	11.30	8.55	6.30	5.29	5.07	4.19	ב', כ"ג בכסלו
5.02	4.35.8	12.00	11.30	8.55	6.31	5.30	5.08	4.20	ג', כ"ד בכסלו
5.02	4.35.8	12.01	11.31	8.56	6.31	5.31	5.09	4.20	ד', כ"ה בכסלו
5.02	4.35.8	12.01	11.31	8.57	6.32	5.32	5.09	4.21	ה', כ"ו בכסלו
5.02	4.35.8	12.01	11.31	8.57	6.33	5.32	5.10	4.22	ו', כ"ז בכסלו

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
*** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו ('סדר הכנסת שבת') מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה 'בכמו ארבע מינוטין' (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י
וישב	5:15	4:14	5:16	4:03	5:14	4:18	5:17	4:00
מקץ	5:15	4:14	5:16	4:03	5:14	4:18	5:18	4:00

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

ISSN 0793-7474 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

דמות דיוקנו של אביו נראתה לו

מהי ההוראה לנו מסיפור יוסף בבית אדונו המצרי? • בעבודת האבות
בג' הקווים תיקנו את ג' סוגי העבירות שבאו מחטא אדם הראשון
• הכוח לעמוד בניסיון - על-ידי ראיית "דמות דיוקנו של אביו",
שבעבודתו פעל תיקון בכללות עניין החטאים • משיחת כ"ק אדמו"ר
נשיא דורנו

ולכאורה אינו מובן: מדוע לא נאמר בקיצור שיוסף הורד למצרים ואחר כך עלה לגדולה כו' - למאי נפקא-מינה כל אריכות הסיפור, ומהי ההוראה מזה בנוגע אלינו?
ועל כורחך צריך לומר, שגם עניין זה, ככל עניני התורה, הוא הוראה לדורות, עד לעקבתא דמשיחא, ועד למקום וזמן זה.

ב. ויובן בהקדם הביאור בכללות הסיפור אודות שבחו של יוסף שעמד בניסיון:

כיוון שיוסף היה עבד בבית אדוניו המצרי, הרי מובן בשכל הפשוט, שאשת פוטיפר היתה יכולה להרע לו אם לא ישמע אליה, שהרי אדוניו המצרי בודאי יעשה עם יוסף ככל שתאמר לו אשתו. וכמפורש במדרשי חז"ל⁵ שאשת פוטיפר איימה על יוסף בענייני ייסורים ועד לאיום בעניין של מיתה. והנה, מאורע זה היה קודם מתן תורה, שאז היה דינו

א. ידוע פתגם רבינו הזקן¹, בעל הגאולה, שצריכים לחיות עם הזמן, וכפי שנתפרש שהכוונה בזה היא לפרשת השבוע.

בפרשת השבוע, בחלק הפרשה השייך ליום חמישי ויום שישי, י"ט וכ"ף כסלו,
- כהתקנה הידועה ללמוד בכל יום חלק הפרשה עם פירוש רש"י השייך ליום זה, ביום ראשון, מהתחלת הפרשה עד שני, ביום שני, משני עד שלישי וכו' -

מסופר אודות ירידת יוסף למצרים, והצלחתו בבית אדוניו המצרי, "ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה"², ובהמשך לזה מסופר אודות עמידתו בניסיון עם אשת פוטיפר, ועד לסיום העניין: "ויקח אדוני יוסף אותו ויתנהו אל בית הסוהר"³, וגם בהיותו בבית הסוהר, "אשר הוא עושה ה' מצליח"⁴.

(1) סה"ש תש"ב ע' 29 (נעתק ב"היום יום" ב חשן).

(2) וישב לט, ו.

(3) שם, כ.

(4) שם, כג.

(5) ראה יומא לה, ב. במדבר"ר פי"ד, יח. ספר הישר - הובא בתורה שלמה פרשתנו עה"פ שם, יב (אות קה).

ויובן בהקדם המבואר בכתבי האריז"ל¹⁵,
שהאבות (ש"הן הן המרכבה"¹⁶, שעניין המרכבה
הוא שעל-ידה רוכב המלך) תיקנו את החטא
הקדמוני של אדם הראשון.

ובפרטיות יותר:

חטא אדם הראשון - שעל-ידו נעשית נתינת-
מקום לכל החטאים שלאחרי זה - היה בכל ג'
העבירות, עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים,
שהם בג' הקוין דימין שמאל ואמצע: שפיכות
דמים - קו השמאל, גילוי עריות - קו הימין
(שזהו שמצינו¹⁷ שבני ישמעאל לא רצו לקבל את
התורה שנאמר בה "לא תנאף", כיוון ששרשם
הוא מהפסולת של קו הימין, "אברהם יצא ממנו
ישמעאל"¹⁸), ועבודה זרה - הניגוד ליחידו של
עולם - בקו האמצעי, שמגיע עד פנימיות ועצמות
אין-סוף ברוך-הוא.

והתיקון לזה היה על-ידי האבות, שגם הם היו
בג' הקוין:

אברהם תיקן את העניין של עבודה זרה; יצחק
תיקן את העניין של שפיכות דמים - שזהו שנאמר
בו "והעלהו גו' לעולה"¹⁹. ולהעיר, שיצחק אמר
לעשו "חדר סכינך ושחוט יפה"²⁰, שזהו היפך עניין
שפיכות דמים, כדאיתא בקבלה²¹ שהשחיטה בסכין
בלתי פגומה הוא כדי שלא יהיה צער לבהמה; (על
דרך דרשת רז"ל²² "ואהבת לרעך כמוך"²³ . . . ברור
לו מיתה יפה"); ויעקב תיקן את העניין של גילוי
עריות, על-ידי זה שהיתה "מיטתו שלימה"²⁴.
וכיוון שיעקב הוא "בחיר שבאבות"²⁵, שכולל

של יוסף כמו בן-נח⁶. וידועה פלוגתת הפוסקים⁷ אם
בן-נח צריך למסור נפשו על קיום המצוות שנתחייב
בהם, ולכמה דעות בן-נח אינו מחוייב במסירת נפש.
ואם אינו מחוייב במסירת נפש - יש בזה עניין של
איסור, שהרי בני נח נצטוו על שפיכות דמים, ובזה
נכלל גם המאבד את עצמו לדעת רחמנא-ליצלן,
כפי שדרשו חז"ל על הפסוק⁸ "ואך את דמכם
לנפשותיכם אדרוש".

ואם כן, נשאלת השאלה - על-פי נגלה - האם היה
מותר לו להעמיד את עצמו בסכנת מות כדי לעמוד
בניסיון?!

גם צריך להבין:

איתא בגמרא⁹ ובמדרש¹⁰, והובא גם בפירוש
רש"י¹¹, שהסיוע לעמידתו בניסיון היה על-ידי זה
ש"נראית לו דמות דיוקנו של אביו" ("בחלון"). וכפי
שדרשו¹² במה שכתוב¹³ "ואין איש מאנשי הבית שם
בבית", "דמשמע דוקא מאנשי הבית לא היה שם,
מכלל דאיש אחר שלא מאנשי הבית, כלומר חלוק
ומפלג מתורת אנשי הבית, היה שם, וזהו דמות
דיוקנו של אביו".

וצריך להבין: מהו הדיוק "דמות דיוקנו של אביו"
- מדוע לא מספיק רק הזיכרון אודותיו, אלא יש
צורך בראיית צורת הפנים דווקא?

ג. והביאור בזה:

איתא בגמרא (במסכת בבא-בתרא¹⁴) "שופריה
דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון", היינו,
שדמות דיוקנו של יעקב היתה דומה לדמות דיוקנו
של אדם הראשון, בעניין היופי כפשוטו (כפשטות
מאמרי רז"ל שאינו יוצא מידי פשוטו), בצורת
ותואר קווי הפנים.

15 ראה במג"ע אופן קמו (בשם כנפי יונה). וראה גם זח"ג
קיא, רע"ב. כש"ט ששי"א (בשם התיקונים). תר"מ ח"ז ע'
18 הערה 55.

16 ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

17 ראה זח"ג קצב, ב.

18 פסחים נו, א. ויק"ר פל"ו, ה. ועוד.

19 וירא כב, ב.

20 פרש"י תולדות כז, ג.

21 ראה ספר התמונה תמונה ג' אות ה'. וראה גם תר"מ חכ"ו ע'
216 הערה 50. וש"נ.

22 פסחים עה, א. וש"נ.

23 קדושים יח, יט.

24 ויק"ר פל"ו, ה. פרש"י ויחי מז, לא.

25 תורה אור עה"פ כז, כה. וראה גם ב"ר פע"ו, א. זח"א קיט, ב.

6 ראה אנציק' תלמודית ערך אבות (א) בסופו (כרך א ס"ע לו
ואילך). וש"נ.

7 ראה שם ערך בן נח (כרך ג ס"ע שנ ואילך). וש"נ.

8 נח ט, ה ובפרש"י. וראה תר"ש נח שם (אות לא).

9 סוטה לו, ב.

10 תנחומא פרשתנו ט. ב"ר פפ"ז, ז. פצ"ח, כ.

11 פרשתנו לט, יא. ויחי מט, כו.

12 תור"ה באותה - סוטה שם (בשם רבינו משה הדרשן). וראה

זח"א רכב, א.

13 פרשתנו שם.

14 נח, א. וש"נ.

ובאופן ש"וינס ויצא החוצה"³¹, כדאיתא במדרש³² "קפץ בזכותו של אברהם אבינו, שנאמר בוי"צ³³ ויוצא אותו החוצה". ועל-פי דרשת חז"ל³⁴ על הפסוק "ויוצא אותו החוצה", "צא מאצטגנינות שלך שראית במזלות. . אברם אין לו בן, אבל אברהם יש לו בן" - יש לפרש כן גם במה שכתוב ביוסף "וינס ויצא החוצה", שמורה על היציאה מכל העולמות וכל סדר ההשתלשלות, ומצד זה נתבטל כל עניין החשבון

גם את אברהם ויצחק, כמו שכתוב²⁶ "אלקי אברהם ופחד יצחק היה לי", נמצא, שיעקב כולל את שלימות התיקון של אדם הראשון (גם מה שנתקן על-ידי אברהם ויצחק), וזהו ש"שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון", כיוון שעל-ידו נעשה התיקון של אדם הראשון להיות כמו קודם החטא, כפי ש"עולם על מילואו נברא"²⁷.

כאשר יהודי בא לידי ניסיון, עליו רק להפנות את ראשו, לפקוח את העיניים, ואז יראה דמות דיוקנו של אביו – יעקב אבינו

והשקלא-וטריא, כך, שאין אפשרות שיהיה מעמד ומצב של "חטאתי לאלקים".

ה. וזוהי גם הוראה לכל אחד בענייניו:

ובהקדם הידוע בפירוש הפסוק³⁵ "נוהג כצאן יוסף", שכל ישראל נקראים על שם יוסף, לפי שכלכלם בימי הרעב, כמו שכתוב³⁶ "ויכלכל יוסף את אחיו גו"³⁷. ומזה מובן, שהנהגתו של יוסף מהוה הוראה לכל "צאן יוסף", בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים"³⁸.

וההוראה היא:

כאשר יהודי בא (או שנדמה לו שבא) לידי ניסיון, ועד שנדמה לו שהוא במעמד ומצב של עבד בבית אדוניו המצרי, ברוגמת ניסיון יוסף שהיה בבית אדוניו המצרי,

ד. על-פי זה יש לבאר גם הפעולה של ראית דיוקנו של אביו, צורת פניו של יעקב:

כאשר יוסף בא לידי ניסיון, טען ואמר: "איך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים"²⁸ - שזוהו עניין גילוי עריות (כפשוטו), וקשור גם עם עבודה זרה, וגם עם שפיכות דמים²⁹, כדאיתא במדרש³⁰ שעל-ידי העדר השמירה בקו זה אפשר לבוא לכלל ג' הקוין.

אמנם, מצד עיקר הדין היה יכול יוסף לערוך חשבון ושקלא-וטריא שאינו חייב למסור נפשו על זה, וארובה כו', כנ"ל.

אבל, כאשר "נראית לו דמות דיוקנו של אביו", שופריה דיעקב, שהיא מעין שופריה דאדם הראשון - שעניין זה מזכיר את תיקון הפגם של אדם הראשון - ככלל ג' העניינים: עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, שנעשה על-ידי יעקב, בחיר שבאבות - הרי זה פעל אצלו שלא להיכנס בעניינים של חשבונות ושקלא-וטריא, אלא לעמוד בניסיון,

(26) ויצא לא, מב.

(27) ראה ב"ר פי"ב, ו. פי"ג, ג. פי"ד, ז.

(28) פרשתנו לט, ט.

(29) ולדוגמא - שהבן הנולד ירצה ליטול חלק בירושה, ושאר האחים לא ירצו ליתן לו כו' (ראה גם במדב"ר פי"א, א).

(30) הובא בכד הקמת אות ח (חמדה), ובתורה שלמה יתרו ע' קצט.

(31) שם, יב.

(32) מדרש אגדה עה"פ. וראה ב"ר פפ"ז, ח.

(33) לך לך טו, ה.

(34) הובא בפרש"י עה"פ. וראה נדרים לב, א. ב"ר פמ"ד, יו"ד.

(35) תהלים פ, ב.

(36) ויגש מז, יב.

(37) פרש"י ומצו"ד עה"פ.

(38) ראה נתחומא לך לך ט. ב"ר פ"מו, רמב"ן לך לך יב,ו. ועוד.

פעולת יעקב אבינו בתיקון חטא אדם הראשון. והוראה זו - ככל ההוראות שבתורה (שבזה נכללים סיפורי התורה שגם הם הוראות⁴²) - כוללת גם נתינת-כוח שיוכלו לקיימה, וגם אם לשעה קלה ישנם קשיים בדבר, כמו אצל יוסף שישב בבית הסוהר - הרי גם בבית הסוהר גופא נעשה יוסף המושל ושולט⁴³, ולאחרי זה הנה "מבית האסורים יצא למלוך"⁴⁴, שנעשה "מושל בכל ארץ מצרים"⁴⁵, "המשביר לכל עם הארץ"⁴⁶, ועד ש"ילקט יוסף את כל הכסף"⁴⁷ מכל הארצות, ומזה נעשו האוצרות ("מטמוניות"⁴⁸) שיתגלו בקרוב ממש, בכיאת משיח צדקנו.

(מהתוועדות יט' כסלו ה'תשכ"א, 'תורת מנחם - התוועדות' תשכ"א חלק א (כט) ע' 261-266)

ואשתו שידלה אותו רק "לשכב אצלה"³⁹, "ותתפשטה בכגדו", והבטיחה לו ש"אין איש מאנשי הבית שם בבית", אף אחד לא יראה, אף אחד לא ישמע ואף אחד לא ידע מזה, ויש לו כמה וכמה היתרים, והעיקר, שעל-ידי זה יציל נפש אחת מישראל, שלא יענישוהו במיתה רחמנא-ליצלן, אלא יישאר בחיים, ולמחרת יוכל לשוב בתשובה, לפעול עניינים ולהציל עולמות כו', עד למעלה מעלה -

אזי צריך שתהיה "דמות דיוקנו של אביו" נראית לו בחלון:

עליו רק להפנות את ראשו ולהביט על דמות דיוקנו של אביו; עליו לפקוח את העיניים, ואז יראה דמות דיוקנו של אביו - יעקב אבינו, ששופריה מעין שופריה דאדם הראשון, יציר כפיו של הקב"ה⁴⁰, ואז, הנה כל מעשה פרטי של איש פרטי במקום זמן פרטי, חדל מלהיות עניין פרטי, אלא הוא עניין שבו תלוי כללות הבניין של ה"עולם מלא"⁴¹ (או חס-ושלום הפכו - על-ידי המעשה שעומד בפניו עתה), בדוגמת

39) פרשתנו שם, יו"ד ובפרש"י.
40) ראה ב"ר פכ"ד, ה.
41) סנהדרין לו, סע"א.

42) ראה גם תו"מ ח"ט ע' 42. וש"נ.
43) פרשתנו שם, כב-כג.
44) קהלת ד, יד.
45) ויגש מה, כו.
46) מקץ מב, ו.
47) ויגש מז, יד.
48) ראה פסחים קיט, א. וש"נ.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 03-9607588, שלוחה 130

משיח ממתין להוריד את ההעלם והסתר ולהתגלות

כל אלו שהתענו ברדיפות – ילכו בראש

בהמשך למדובר לעיל אודות "יפוצו מעינותיך חוצה", הרי ככל העניינים של חסידות חב"ד, צריך גם עניין זה להיות בסדר מסודר, באופן של "הליכות עולם לר", אלא שה"הליכות" יהיו על-פי תורה. ולכן התחיל כ"ק מו"ח אדמו"ר להתעסק בשילוח אנשים בעולם, כדי שעל-ידם יהיו אחר כך הצינורות שתהיה העבודה של הפצת המעיינות בנקל יותר, גם בדרך הטבע. ובעמדנו ביום שעליו אומרים שהוא ראש השנה על העניינים של "יפוצו מעינותיך חוצה" – הרי מעצמו מובן ששלוחים הנ"ל הם מאלו שנוטלים חלק בראש, כיוון ש"שלוחו של אדם כמותו", ועל אחת כמה וכמה שלוחו של כ"ק מו"ח אדמו"ר שהיה והוא (גם עתה) נשיא הדור. ובכן:

על כל אחד במקומו לדעת שיש לו את כל העניינים, האפשריות והיכולת למלא את השליחות, וגם המקום כבר ראוי לזה, וצריך רק למלא את שליחותו באמונה, דהיינו, להניח את עצמו על הצד, באופן שכל ענינו אינו אלא למלא את השליחות של כ"ק מו"ח אדמו"ר, להשלים את תכלית הכוונה דהפצת המעיינות חוצה.

מצד המשלח – ישנם כל העניינים הדרושים; מצד הזמן – הרי כדברי הרבי ש"הנה זה עומד אחר כתלנו", זהו כבר זמן-השיא ("די העכסטע צייט") שמש"ח ממתין להוריד את ההעלם והסתר ולהתגלות; יש צורך רק ב"אצבע קטנה" של השליח במקום זה ושל השליח במקום שני, ושל אלו שנמצאים מסביבו שצריכים לעזור ולסייע לו שתהיה אחיזה בדרך הטבע, ואז, ימלא כל אחד את שליחותו במילואה, ובכח אחת יהיה "לכל בני-ישראל . . . אור" – האור של ה"מאור" שבתורה, זוהי פנימיות התורה, בכל מקום ובכל מדינה שנמצאים שם.

ועל-פי דברי המדרש "אחד מכם גולה לברכריה ואחד מכם גולה לסמטריה דומה כמו שגליתם כולכם" – הרי גם בנדון דידן מספיק אחד בעיר ושנים במשפחה שעוסקים באמונה, להיות ה"חודה של מחט" שפותחת "פתחו של אולם" שתהיה הפצת המעיינות מתוך שמחה ומנוחה וטוב לבב, באופן דמוסיף והולך מוסיף ואור והולך ומתגבר "עד נכון היום" – "היום אם בקולו תשמעו", שאז נעשה זה "היום" שעליו אומר משיח שהוא בא "היום".

[...] וכיוון שכאשר "אחד מכם גולה לברכריה . . . דומה כמו שגליתם כולכם", ויוצאים ידי חובת גלות, שעניינה הוא ש"אחרי כן יצאו ברכוש גדול", על-ידי בירור העניינים שיכולים לעשות מהם קדושה – הרי מספיק שאחד או שנים (ועל אחת כמה וכמה שישנם רבים) נמצאים בתנועה כזו כדי לפעול את העניין של "יראו ממך", שיתבטלו כל עניני הרדיפות והגזירות וההעלמות והסתרים, ובקרב ממש יוכלו מתוך חירות אמיתית בכל הפרטים ללמוד תורה ולקיים מצוות באופן של מוסיף והולך ומוסיף ואור, עד שיבוא משיח צדקנו ויקבץ נידחנו מארבע כנפות הארץ.

וכל אלו שהתענו ברדיפות ועמדו בכל הניסיונות, והעמידו "דור ישרים יבורך", בנים ובנות לומדי תורה ומקיימי מצוות – ילכו בראש לקראת משיח צדקנו, בגאולה האמיתית והשלימה.

(שיחת י"ט כסלו ה'תש"כ, 'תורת מנחם – התועדויות' תש"כ חלק א' (כ"ז) עמוד 229)

רבי דובער, המגיד ממזריטש

ראייתו למרחוק, כאשר בחלוקת המדינות לאחריות תלמידיו התעלם ממדינת אשכנז (גרמניה), דבר שהובן לאחר כמה דורות • הבעל-שם-טוב והמגיד - כאלהו ואלישע • נסיעה ללייפציג ותפלת המגיד • ומדוע לימוד האזינו על-פה חשוב כל-כך * ליום ההילולא שלו ב"ט בכסלו

תלמידיו לג' מוחיצות. מוחיצה א' ב' וג'. לא שמעתי אם היה מצרפם לאפיקומן שלו, או רק [לוקח את האפיקומן] שלהם.

פי שניים ברוח מהבעש"ט

"על מספר תלמידי הרב המגיד [=נאמר] "פי שניים ברוחך", [=כיוון] שאצל הבעש"ט [=היו] שישים תלמידים, ואצל הרב המגיד [=פי שניים] מאה ועשרים [=תלמידים]", כך רשם הרבי ברשימת היומן - מי"ט כסלו תרצ"ג עמ' שח.

לימים, בהתוועדות שבת פרשת ויצא תשכ"ה (לקוטי שיחות כרך ה' עמ' 374 ואילך), הזכיר הרבי בהקשר הזה את פירושו של הרד"ק על-פי הנאמר בגמרא (סנהדרין מז, א. חולין ז, ב) שאלישע החיה שני מתים, כפול מרבו אליהו, שהחיה מת פעם אחת - את הפסוק במלכים ב' (ב, ט) "ויהי נא פי שניים ברוחך אלי" למרות שאין "פי שניים ברוחך" מתפרש על תלמידים, שאינם אלא עניין של השפעה והתפשטות, מכל מקום הם מהווים הוראה על-פי שניים ברוח.

הדברים הוגהו באותו שבוע - כמנהגו של הרבי

ברשימת היומן מי"ט כסלו תרצ"ג - עמ' שו' כתוב לאמור:

הרב המגיד מסר לתלמידיו "יחודים" על כל המדינות, לבד מדינת אשכנז. לכל תלמיד היתה ה"חבילה" שלו [לתפקידו ושליחותו] ולא [=מסר את] כל המדינות לכל אחד ואחד [=מהתלמידים]. לימים (י"ט כסלו תשי"ד - תורת מנחם כרך יו"ד עמ' 256-257) התייחס הרבי לתופעת ההתעלמות מ"אשכנז" (גרמניה), והתבטא:

במשך כל השנים לא הבינו את פשר הדברים: מה רוצים ממדינת אשכנז?!... אמנם, ריבוי שנים לאחרי-זה, למעלה ממאה וחמישים שנה לאחרי זמנו, של המגיד תופסים ("כאפט מען זיך") עד כמה גדולה ראייתו של צדיק, שרואה בעיני בשר למרחק של כמה וכמה שנים ודורות לאחרי-זה!...

בליל ב' דהג-הפסח תרצ"א ביאר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ את עובדת נטילת האפיקומן של בני ביתו והצנעתם יחד עם שלו באומרו (רשימת היומן עמ' קפ): "שמעתי שהוא כמו 'תכוסו על השה', שיעשו קרבן פסח ביחד".

בהמשך הוסיף:

גם אצל המגיד היה מנהג זה. והיה מחלק

ואף שהספרים לא נכתבו על-ידי הרב המגיד בעצמו, אלא נלקטו על-ידי תלמידיו – הרי סוף סוף מדובר (לא בסתם יהודים, אלא) בתלמידי הרב המגיד, והרי עניין זה הוא ככל העניינים שבעולם בהשגחה-פרטית, וכך נתקבלו הדברים בתפוצות-ישראל, בתור חלק מהתורה שבעל-פה ששני ספריו של הרב המגיד – הן ליקוטי אמרים, והן אור תורה (שהם ספריו העיקריים) – פתיחתם במשל "אב המצמצם את שכלו ומדבר דברי קטנות בשביל בנו הקטן... צמצם נקרא חכמה כו".

ברוח זו התבטא הרבי גם בליל ערב ראש השנה כ"ט אלול תשל"ז ('שיחות-קודש' תשל"ז כרך ב' עמ' 642), ובין השאר אמר:

כמשל המובא ומבואר בארוכה בתחילת ספריו הן ליקוטי אמרים והן אור תורה (הרבי התבטא: "תורה אור") ואף-על-פי שהספרים נכתבו על-ידי התלמידים – הרי הסדר בזה נעשה על-ידי תלמידי המגיד, שהינם הרי ברי סמכא, ואפשר לסמוך עליהם; בפרט שבאופן זה נתפשטו ונתקבלו הספרים בכל תפוצות-ישראל.

"ספר ליקוטי אמרים' של הרב המגיד – נקרא על-ידי אדמו"ר הצמח-צדק בשם "ליקוטי אמרים – הגדול" – כך אומר הרבי בהתוועדות שבת פרשת ניצבים-וילך תשמ"ב (תורת מנחם התוועדיות תשמ"ב כרך ד' עמ' 2248). בהודמנות נוספת (התוועדות י"ט כסלו תשמ"א – שיחות קודש תשמ"א כרך א' עמ' 574) מזכיר הרבי שם זה כדבר הפשוט, ומוסיף היכן מוזכר שם זה:

שני ספריו של הרב המגיד – הן ליקוטי אמרים הגדול" (כפי שהוא נקרא בליקוטי תורה) הן "אור תורה" פתיחתם בביאור "במי נמלך בנשמותיהן של צדיקים".

"מובא בחסידות (שער האמונה ספכ"ז. וש"נ) שהמגיד היה יכול להכיר על-פי הכלי מיהו האומן שעשאו, בראותו את כוח הפועל בנפעל. ומאחר שמספרים זאת כדי להורות על גודל ההפלאה דהמגיד ולא מצינו שיספרו זאת אפילו על צדיקים כיוצא-בו – מובן בפשטות שאין זה שייך לכל אחד ואחד מישראל" – אמר הרבי בליל שמחת-תורה תשמ"ג (תורת מנחם התוועדיות תשמ"ג כרך א' עמ' 261) וראה גם כרך כט עמ' 133].

בשנת תשכ"ה (שנת פטירת אימו, הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה) והתפרסמו בראש חוצות. פליאה מסוימת השמיע אז כ"ק אדמו"ר בעל "ויואל משה" מסאטמער באוזני מקורביו: הייתכן לומר על המגיד שהוא "פי שניים ברוחו" מהבעש"ט? מספר הרה"ג הרה"ח ר' חנניה יוסף שי' אייזנבך, ברשימתו שפורסמה ב'כפר חב"ד' בשעתו: מראשי וחשובי קהל "ייטב לב" בסאטמער, שהיו אז ב'יחידות' אצל הרבי, שאלו על כך את הרבי, והשיב: "בדיוק כפי שתפרשו אצל אליהו ואלישע..."

ספרי הרב המגיד

בהתוועדות שבת פרשת וישלח תשל"ג ('שיחות קודש' תשל"ג כרך א' עמ' 150) התייחס הרבי להופעת ספרי המגיד בדפוס וכה אמר:

בנוגע לאיגרת-הקודש שכתב אדמו"ר הזקן בנוגע ליי"ט כסלו, הנה אחרי שמתייחס לעצם הנס שהיה זה באופן ד"כי הפלה ה' והגדיל לעשות בארץ והפליא והגדיל שמו הגדול והקדוש כו' " הרי הוא מציין ומדגיש כי הדבר התרחש ביום ההילולא של רבו המגיד, "כי זה היום אשר עשה ה' עמנו הוא יום שנכפל בו כי טוב י"ט בכסליו יום הילולא רבא פטירת רבינו הקדוש ז"ל", אשר בשנה זו – תשל"ג – נמלאו מאתיים שנה להסתלקותו.

מסיבה זו נעשו מאמצים והשתדלויות להוציא-לאור עתה בהוצאה חדשה את ספריו: א) אור תורה (או כפי שזה נקרא גם רמזי תורה), ב) ליקוטי אמרים – מגיד דבריו ליעקב.

ועם היות שהם שני ספרים נפרדים – הרי מוצאים בשני ספרים אלו עניינים קרובים בתוכנם זה לזה, ורק באותיות אחרות ובסגנון שונה קצת כו'.

הפתיחה במשל אב המצמצם את עצמו

"מצינו בתורת הרב המגיד, שבתחילת ספרו – הן בליקוטי אמרים הן באור תורה – מבאר הוא את המשל של אב המצמצם את עצמו לפי ערך בנו הקטן", אמר הרבי בהתוועדות שבת קודש פרשת ניצבים תשל"ו ('שיחות-קודש' תשל"ו כרך ב' עמ' 704). והוסיף:

כדי לקחת סחורה צריך להיות שם

פעמים רבות סיפר הרבי סיפור מיוחד על הרב המגיד, שאותו שמע בין השאר כששהה עם כ"ק אדמו"ר מוהרריי"צ בוינה בקיץ תרצ"ז (רשימת היומן עמ' שצא), וברשימותיו הוא מופיע בתכלית הקיצור:

לעניין מענה הרב המגיד שאם חפצים להביא סחורה צריכים להיות (נוכחים) שמה. סיים אדמו"ר [=מהורש"ב] נ"ע: זאת חידשה חסידות - שעל-ידי מחשבה עיונית - נמצא (החושב) שם, במקום שאודותיו חושב.

ביום א', כ"ו בשבט ה'תשכ"א, ביקר אצל הרבי האדמו"ר הרב אברהם יצחק קאהן מ"תולדות אהרן" ונסבו הדברים על לימוד חסידות בעיון ובקביעות, אז חזר הרבי על הסיפור בפרוטרוט (תורת מנחם כרך ל' עמ' 326):

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם סיפור ארוך אודות הרב המגיד:

קודם שנעשה תלמיד של הבעל שם טוב, היה הרב המגיד גאון גם בנסתר דתורה, והיה מתפלל עם כוונת האריז"ל, והיה לו חבר שגם הוא עסק בענינים אלו. ולאחרי שהרב המגיד נעשה תלמיד הבעל שם טוב, אירע שנפגשו יחד, וכשעמדו להתפלל, סיים חבירו תפלתו משך זמן לפני הרב המגיד, ושאל אצלו חבירו לפשר הדבר, באמרו: הרי פעם היינו מתפללים ביחד, ומסיימים באותו זמן, ומה נשתנה עתה?

חבירו של הרב המגיד היה נוהג לעסוק בלימוד התורה במשך רוב השנה, וזוגתו ניהלה את העסק, ורק פעם בשנה היה מתבטל מלימודו במשך כמה שבועות, ונוסע ללייפציג אל ה"יריד" כדי לקנות סחורה, ואחר כך היה חוזר לביתו וממשיך לעסוק בתורה. ושאלו הרב המגיד: למה עליך לבטל זמן ולנסוע ללייפציג - הרי מוטב שתבונן בהנסיעה, ותחשוב שהיום הנך פה, ומחר הנך שם, עד שתחשוב שהנך בלייפציג, ואחר כך תבונן ותחשוב במהלך הנסיעה בחזרתך לביתך, וכך תערוך את הנסיעה במשך זמן קצר ביותר.

כאשר החבר שמע זאת, הביט עליו בתימהון, ואמר: ר' בער, לא ידעתי שאתה בטלן גדול כל כך! מה תועיל מחשבת - הרי עלי להיות בלייפציג בכדי להביא משם את הסחורה בפועל ממש!

וענה לו הרב המגיד: כן הוא בנוגע לענין הכוונות בתפלה: לא מספיק רק לחשוב ולכוין כעת הנני בעשיה או ביצירה וכו', אלא צריכים להיות שם בפועל, כדי להביא את ה"סחורה"... ובשביל זה דרוש זמן ארוך יותר.

וכיוון שצריכים להיות שם - הרי האפשרות לזה היא רק כאשר לומדים ויודעים מה זה אצילות בריאה יצירה ועשיה (וכאמור, לא רק לידע שיש מציאות כזו, מבלי לידע מאומה מהו ענינו של העולם, ומהו הפירוש "להיות שם").

לימוד האזינו בעל פה

"רבותינו נשיאנו הדגישו את גודל העילוי דפרשת האזינו, וכידוע דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם המגיד, שפרשת האזינו צריכים ללמדה בעל-פה וכו'.

עניין זה ביאר הרבי בהתוועדות שבת פרשת האזינו תשמ"ב (תורת מנחם התוועדויות תשמ"ב כרך א' עמ' 109-108):

מכיוון שלומדים את חיוב כתיבת ספר תורה ממה שנאמר "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" - דבר האמור על שירת האזינו (כפירוש רש"י: "את השירה הזאת - האזינו השמים עד וכיפר ארמתו עמו") - בהכרח שיש קשר מיוחד בין שירת האזינו לכל התורה כולה, ומטעם זה לומדים את החיוב לכתוב ספר תורה שלם ממה שנאמר "ועתה... הזאת" שירת האזינו (ומופרך לומר שאין קשר ושייכות ביניהם, והלימוד מפסוק זה אינו אלא מפני שאין ברירה אחרת).

ולפי זה מובן גודל מעלת פרשת האזינו - הכוללת את כל התורה כולה (מאחר שממנה נלמד החיוב של כתיבת ספר תורה). ועל-פי מאמר רו"ל "אסתכל באורייתא וברא עלמא" - מובן שפרשת האזינו כוללת את כל ענייני העולם כולו, כי כל ענייני העולם כלולים בתורה, והתורה כלולה בפרשת האזינו.

נרות חנוכה

עלייה מדורגת

הסדר של הדלקת נרות חנוכה הוא שבלילה הראשון מדליקים נר אחד, בלילה השני - שני נרות, וכן הלאה, עד שבלילה השמיני דולקים כל שמונת הנרות. נמצאנו למדים הוראה חשובה בעבודת ה': אין להתחיל מיד עם שמונה נרות, כי זה קשה מדי; אלא בהכרח להתחיל בנר אחד. וגם לאחר שמדליקים נר אחד, אי-אפשר להדליק ביום השני שמונה נרות, ואף לא שלושה נרות, אלא יש לצעוד ולהתקדם בהדרגה. רק כך, שלב אחר שלב, יגיע האדם לשמונה נרות. עבודת ה' דורשת עלייה מדורגת והליכה מן הקל אל הכבד. דווקא על-ידי עבודה מסודרת זו זוכים ומגיעים למדרגות נעלות.

(משיחת כ"ק אדמו"ר - בלתי מוגה)

מצווה מאירה

כשם שבטיפה אחת מן הים משתקפת השמש כולה, כך יש מצוות פרטיות שבהן משתקפים עניינים של כללות המצוות. המצווה בכלל היא "נר" ו"אור", כדכתיב, "כי נר מצווה ותורה אור". תכונה זו באה לידי ביטוי גלוי במצוות הקשורות בנר ואור בגשמיות, כמו נרות המקדש, נרות שבת ויום-טוב, ועוד. בנרות חנוכה יש הוספה מיוחדת, שמצוותם היא "על פתח ביתו מבחוץ". הנרות גלויים לעין כל עובר ושב והכול רואים כי הם מאירים את ה'חוק' כפשוטו. נרות חנוכה מאירים גם את ה'חוק' הרוחני - חושך הגלות - גלות כפשוטה וגלות פנימית (חושך החטא ויצר-הרע שהוא סיבת הגלות כפשוטה).

(ליקוטי שיחות כרך י, עמ' 282)

על פתח ביתו מבחוץ

נרות חנוכה מזכירים לנו את חובתנו להאיר גם את ה'חוק' ואת הזולת המשוטט בו. שני עניינים בזה: (א) אין לחכות עד שהחושך יחדור פנימה אל הבית ואז להילחם בו, אלא יש לצאת אל ה'חוק' ולהאירו. (ב) לא מדליקים נר בבית לחוד ונר בפתח הבית לחוד, אלא אותו נר עצמו המאיר את הבית הוא המאיר את החוק. כלומר - יש להשתדל להביא את הזולת לאותה המדרגה בעבודת ה' ("מהדרין מן המהדרין") שהאדם עצמו עומד בה. אין אדם רשאי להתנהג בעצמו באופן של "מהדרין מן המהדרין" ואילו עם הזולת יסתפק בעבודה של "כשר בדיעבד"...

(משיחת שבת-קודש פרשת וישב תשל"ז - בלתי מוגה. שיחות קודש תשל"ז כרך א, עמ' 355-ה)

מצווה גוררת מצווה

יש השואלים: איך אפשר להיות בטוח שדרך התורה היא הדרך האמיתית? התשובה בפשטות: מטבע האדם, כשהוא עובר עבירה, הוא מתחרט על כך תוך זמן קצר והדבר נעשה מאוס בעיניו. מנגד, כשהוא עושה דבר טוב, מתעורר בו חשק לשוב ולעשותו. זו ההוראה מנרות חנוכה - אם הדלקת נר היום ומחר אתה רוצה להדליק שוב נר, זה סימן מובהק שאמש עשית דבר נכון וטוב.

(משיחת שבת-קודש פרשת מקץ תשל"א - בלתי מוגה. שיחות קודש תשל"א כרך א, עמ' 351)

פרשת וישב

וישב יעקב וגו' (לז,א)

"וישב יעקב בארץ" - יעקב ירד ממדרגתו הנעלית והתלבש בעניינים ארציים.
"מגורי אביו" - כדי ללקט את ניצוצות הקדושה הנמצאים בהם ולהעלותם לאביו שבשמים (מגורי מלשון "אוגר בקיץ").
"בארץ כנען" - עבודה זו אפשרית רק בעולם-הזה, הנקרא "ארץ כנען", כנען מלשון סוחר, כנאמר (לקמן לח), "בת איש כנעני", ותרגם, "בת גבר תגרא". רק בעולם-הזה אפשר לזכות ב"סחורה" - תורה ומצוות.

(אור-תורה בראשית דף ח"א-ב)

* * *

"מגורי אביו" - עבודת הבריורים של האדם ("מגורי") צריכה להיות אך ורק מתוך כוונה לאביו שבשמים ("אביו") - שלא על מנת לקבל פרס, גשמי או רוחני.

(ליקוטי-שיחות כרך א עמ' 77)

ויבוא הביתה לעשות מלאכתו (לט,יא)

לעשות מלאכתו: למבדק בכתבי חושבנה (אונקלוס)

גם בהיותו בבית פוטיפר, בהיותו עסוק בחשבונות ועסקים גדולים בענייני העולם, נשאר יוסף בדבקתו והתבטלותו לאלוקות.
כיצד הצליח בכך? יוסף היה "נשמה דאצילות", והרגיש כיצד כל העולמות בטלים לאלוקות; הבריאה כולה נחשבת כאין ואפס, ועניני העולם אינם תופסים אצלו מקום כלל. לכן היה ביכולתו להכיל את שני הדברים גם-יחד - הביטול והדבקות לאלוקות מחד גיסא, והעסק בענייני העולם מאידך גיסא.

(דרך-מצוות דף פא)

וינס ויצא החוצה (לט,יב)

כל דבר גשמי המצוי בעולם נובע משורש ומקור רוחני עליון. הדבר הגשמי אינו אלא ביטוי מגושם של הבחינה הרוחנית. לכן כשאדם רואה איזה דבר גשמי, יכול הוא להתקשר לשורשו הרוחני של הדבר על-ידי שיזכור ויתבונן שהגשמי אינו אלא "ענף" של הרוחני.
זהו שרמז הכתוב:

"וינס" - יוסף ברח מהיופי הגשמי של אשת פוטיפר [כמאמר רז"ל (יומא לה) שהיא היתה מקשטת את עצמה לפניו].

"ויצא החוצה" - הוא התעלה מעל ומעבר לעולם הגשמי, ברח מהיופי הגשמי וראה את היופי הרוחני, היינו מידת תפארת העליון.

זהו שפירש רש"י (פסוק יא) "שנראית לו דמות דיוקנו של אביו" יעקב, שמידתו היא מידת התפארת.

(אור-תורה פרשת וישב דף ח"י עמ' ב)

ובגפן שלושה שריגים (מי)

זה אברהם, יצחק ויעקב... אלו משה ואהרן ומרים... אלו שלושה רגלים (חולין צב)

שלושה פירושים אלה מכוונים כנגד שלושת הקווים - חסד, גבורה, תפארת.

א. אברהם - הוא בחינת חסד. יצחק - גבורה. יעקב - תפארת.

ב. משה - עניינו תורה שהיא קו האמצעי, תפארת. אהרן - כוהן, איש החסד. מרים - מלשון מרירות, גבורה.

ג. שלושה רגלים: פסח - כנגד אברהם ("לושי ועשי עוגות"). שבועות - כנגד יצחק (קול השופר דמתן-תורה היה מאילו של יצחק). סוכות - כנגד יעקב ("ולמקנהו עשה סוכות").

(אור-התורה בראשית כרך ה' דף תתקז-קח)

ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחו (מ,כג)

וישכחו: ...מפני שתלה בו יוסף לזכרו, הוזקק להיות אסור שתי שנים... (רש"י)

יוסף נענש בשנתיים נוספות של מאסר משום שתלה תקווה בשר המשקים שיעזרהו. מדוע נענש על כך, והלוא גם יעקב אביו עשה כן, בשעה ששלח מנחה לעשיו אחיו כדי לרצותו? ועוד עשה יעקב, שהשפיל עצמו בשבע השתחוואות וקראו "אדוני", ולא מצאנו שנענש על כך? אלא שורשו של יוסף נעלה משורשו של יעקב, ולכן לא היה לו להקיש מהנהגת אביו להתנהגותו שלו. יעקב נזקק לכל המנחה וההשתחוואות, כי לגבי יעקב ועשיו נאמר (בראשית כה) "ולאום מלאום יאמץ", היינו שהם זה-לעומת-זה, ולפעמים מתגבר הלעומת-זה ומתאמץ להיות למעלה. לכך היה יעקב צריך להכניע את עצמו לפני עשיו באותה שעה. אבל יוסף, שלגביו אין כלל בחינת לעומת-זה, לא היה ראוי, מצד שורשו הנעלה, להכניע את עצמו לפני שר המשקים, וכשעשה כך - נענש.

(אור-התורה בראשית כרך ו' פרשת וישב דף תתרצח-2196)

* * *

האם יוסף ידע על שורשו הנעלה? התשובה היא, כן. ענייני העולם-הזה לא הטרידו את יוסף אף-פעם, גם לא בשעה שעסק בהם. גם אז הוא היה קשור ורבוך באלקות.

(ספר-המאמרים תרע"ז עמ' קז)

* * *

החסיד הנודע ר' הלל מפאריטש נשאל פעם: נכון שיוסף, שהיה בדרגה נעלית ביותר, לא היה צריך לעשות "כלי" בדרך הטבע להצלחתו. אך ייתכן שבענוותנותו חשב שאינו במדריגה כה נעלית, ואינו טוב מאביו. מדוע, אם כן, נענש על כך? השיב ר' הלל: "א חוש טאר מען ניט פארלירן" (=חוש - אסור לאבד).

(מפי השמועה, הרה"ח ר' שלמה חיים ז"ל קסלמן)

הלכות ומנהגי חב"ד

יום שלישי

כ"ד בכסלו

ולהדליק בביתו, אך לא יברך 'שהחיינו' בביתו, אלא אם-כן מדליק להוציא גם את בני-ביתו ידי חובתם⁶.

"כדי להוסיף בהתעוררות דנר-חנוכה, כדאי שתהיה מנורה דלוקה בבית-הכנסת (שכולם מתכנסים שם) במשך כל המערת-לעת, אם אין חשש כלל שישחקו התינוקות?"⁷

"מהנכון להחזיר עטרה ליושנה - לצייר את מנורת המשכן והמקדש כשקניה באלכסון, כדעת רש"י והרמב"ם, ועל-פי-זה יש מקום לומר שגם החנוכיית⁸ כדאי לעשות קניה באלכסון. ולמה לשנות בגוף המנורה שקניה היו ביושר ולא כחצי עיגול?"⁹

בתפילת מנחה אין אומרים תחנון.

הדלקת נר חנוכה:

בבית-הכנסת - החנוכייה ככותל דרום, והנרות מסודרים ממזרח למערב¹ (מדליקים אותה גם בבוקר, מיום המחרת והלאה). מקומם גבוה, למעלה מעשרה טפחים². מדליקים במנחה לפני עלינו, ואין ממתנינים לשקיעה אלא ל"פלג המנחה" (היום באזור המרכז: 3:40)³. מתחילים להדליק מצד ימין⁴. אחר-כך שרים 'הנרות הללו' בניגון הידוע⁵.

אין אדם יוצא ידי-חובתו בנרות בית-הכנסת, ואפילו שליח-צייבור שהדליקם צריך לחזור

(1) שו"ע ורמ"א סי' תרע"א סי"ז.

(2) פרי-מגדים סי' תרע"ה בא"א ס"ק ב. לגבי מיקום השמש, כתב בכף-החיים סי"ק מא שנוהגים תמיד - גם בביהכ"נ - שהשמש הוא למעלה מן הנרות, ע"פ מהר"ל שסמך זאת עה"פ "שרפים עומדים ממעל לו". וכן מובא מס' קב-הישר פרק צו, שהשמש הוא דוגמת כהן גדול בביהמ"ק. וראה מנהגים שונים בנטעי-גבריאל הל' חנוכה פ"כ ס"ב-ג ושי"י, והמובא להלן הע' 21.

(3) מברכים רק מפלג המנחה ואילך, ראה ב"ח ר"ס תער"ב ופר"ח סי' תרע"ט. בשיחות-קודש תשכ"ג עמ' 401, ר"ד מנר ג' דחנוכה, איתא: "כ"ק אד"ש דיבר עם הרש"ל [הרה"ח ר' שמואל לוויטין ז"ל] על-דבר שבימי חנוכה יתפללו מנחה בשעה 3:30, בכדי שהדלקת נרות בביהכ"נ יהיה בזמן פלג המנחה".

ואכן, ידוע ומפורסם שהרב דייק מאוד שלא להדליק לפני פלג המנחה, אפילו בימים שהיו כינוסים וכו'. וכו"ה באג"ק כרך י' עמ' רכח. וע"ע 'התקשרות' גיליון עג עמ' 13, ודיק המסופר שם - ביכפר חב"ד" גיליון 740 עמ' 76.

(4) שו"ע ואחרונים סי' תרע"ה ס"א. וע"ע שו"ת הצמח-צדק או"ח סי' סז ס"ה, ובהתקשרות גיליון רעד עמ' 18.

(5) ספר-הניגונים ח"א, ניגון נג. בשנים האחרונות ניגנו זאת במניין של הרבי בכל יום מימי החנוכה.

(6) רמ"א סי' תרע"א סוס"ז ושערי תשובה שם.

(7) סה"ש תש"נ ח"א עמ' 193 הערה 81, נדפס גם בשערי הל' ומנהג או"ח ח"ב סי' רפ (וראה ד"מ תער"ב סוף ס"ק א. אנציקלופדיה לתלמודית כרך טז, ערך 'חנוכה', ציון 139. ואולי משום כך נפוץ להדליק בבית-הכנסת, וכן נוהגין בבית-חיינו, בנרות הרגילים, הדולקים זמן רב, ולא בשמן).

(8) כמדומה, זהו שימוש נדיר של הרבי (בשיחה מוגהת) במילה מחודשת זו.

(9) לקוטי-שיחות חכ"א עמ' 169 והערה 44 [וראה 'התקשרות' גיליון ח"י עמ' 11, שהורה הרבי לצא"ח שבלית-ברירה ניתן לוותר בעניין צורת המנורה (על מטבעות), כיוון שכמה מגדולי-ישראל עוד בימי הרמב"ם חלקו עליו בזה, משא"כ בצויר הלוחות מרובעות שמפורש בש"ס]. והמדובר כשעושים את החנוכייה קנים בדוגמת המנורה, ובפרט בהדלקות פומביות, אבל אין קפיא לעשות בצורה זו דווקא, ואדרבה רבים מהחסידים בדורות שעברו נהגו להדליק בחנוכייה ללא קנים [עם דופן, ראה לקו"ש ח"ה עמ' 456, ואולי נובע הדבר ממה שהיו מדביקים את הנרות בכותל עצמו ללא חנוכייה, כמבואר בסידור אדמו"ר] ואף בס' ימי בראשית עמ' 50 נדפס צילום מכ"ק אדמו"ר מהורי"צ, שהדליק בחנוכה תש"י בחנוכייה כזאת. אף הרבי, כששהה לפעמים בספרייה (וי"א שכך נהג גם בביתו) הדליק בחנוכייה פשוטה, ללא קנים וללא דופן. והיו פעמים שהדליק בחנוכייה ללא דופן עם קנים מרובעים,

* יש לזכור להדליק נר-חנוכה גם במקומות ציבוריים, כפי שהנהיג הרבי, ולעשות זאת אחרי פלג המנחה.

הדלקה בבית:

"הציווי 'זה א-לי ואנווהו - התנאה לפניו במצוות'¹⁰, כולל בנוגע לחנוכה - מנורת חנוכה נאה'¹¹.

בין מנחה למעריב, אחר התחלת השקיעה, מדליקים נר חנוכה. הנשואים - בחגירת אבנט¹², אבל בכובע ובלבושים הרגילים, לא באלו של שבת ויום-טוב¹³.

לשאלת רבים: בכל ערב, אם האב נמצא מחוץ לבית ויחזור בשעה שבני הבית ניעורים, ימתינו לו. אם רואה שיגיע כשהם ישנים, יבקש מאשתו או מאחד הילדים להדליק עבור הבית, ובכואו רשאי להדליק לעצמו אם כיוון שלא לצאת בהדלקתם. אם יודעים הילדים בכיורו שהאב אינו מקפיד ומדליקים תוך חצי שעה מצאת-הכוכבים, ידליקו אז. לא הדליקו, מדליק כל הלילה, אם בני-ביתו ניעורים. ואם כולם ישנים, נכון להקיצם ולברך¹⁴. בבית הרב לא היתה ההדלקה ברוב עם, ואדרבה¹⁵.

בימינו מחנכים את הבנים להדליק נרות חנוכה מגיל רך ביותר¹⁶.

הנהגת בית הרב, שהנשים והבנות (בכל גיל) לא הדליקו נרות חנוכה, אלא יצאו בזה על-ידי אביהן,

והשמש באמצע בין הנרות.

10 בלקוטי-שיחות ח"א עמ' 241 הוכיח שלפי אדמוה"ז לימוד זה הוא מן התורה.

11 סה"ש תש"נ ח"א עמ' 207 [אף שא"צ כלי, ראה סידור אדמוה"ז, ולקוטי-שיחות ח"ה עמ' 445]. וראה א"ר וברכ"י סי' תרע"ג ס"ג. ולהעיר שהרבי היה מדליק במנורה פשוטה דווקא.

12 ספר-המנהגים.

13 ספר-המנהגים. שערי הל' ומנהג או"ח ח"ב סי' רפ. לוח כולל-חב"ד.

14 עד עלות-השחר, שו"ע ונו"כ סו"ס תער"ב. בלוח כולל-חב"ד כתב, שאם לא הקיצים - לא יברך. ובמשנה-ברורה שם כתב, שהנוהג להקל ולברך גם כשישנים אין למחות בידו.

15 ראה לקוטי-שיחות ח"ב עמ' 483, ועוד.

16 כך הנהיג הרבי בשנים האחרונות, ראה 'שבח המועדים' (תשנ"ג) עמ' 101, 'התקשרות' גיליון ח"י עמ' 14 הע' 11, ושי"ב. ומשתדלים לחנכם עם כל ההידורים (ע' לקו"ש ח"ב עמ' 251).

ואחר כך - בעליהן¹⁷.

כשכ"ק אדמו"ר מהורש"ב היה עוזב את ביתו לפני חנוכה, היה מצווה לזוגתו הרבנית שתדליק את החנוכייה בעצמה (אף שאת הברכות היתה שומעת מאחד הגברים)¹⁸.

מעמידים את החנוכייה על כיסא, מעל שלושה טפחים (24 ס"מ) - ואין מדייקים שיהיה למעלה משבעה טפחים או סמוך לשלושה טפחים¹⁹, אך לא מעל עשרה טפחים (80 ס"מ)²⁰. ה'שמש' קצת למעלה²¹ מן הנרות²².

"קרה וצריך היה לטלטל את המנורה טפח וטפחיים לקרבה לאדמו"ר כדי שיוכל להדליק הנרות, ואחר-כך היו מעמידים אותה במקומה. ובכל זאת בירך

17 ספר-המנהגים, עיי"ש. לקו"ש חלק ל' עמ' 312. ועל-אף האמור ב'שלשלת היחס' שבראש ס' 'היום יום' מהדורת תשנ"ה עמ' 34, על שנת תשמ"ח (מוגה), שהרבי "מעורר שכל ילד/ה ידליק נרות חנוכה בפתח חדרו", והכוונה להנדפס ב'משיחות ש"פ וישב, כ"א כסלו" סי' סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 162), הנה הרבי נשאל על כך כמה שאלות, והמן: "האם גם הבנות צריכות להדליק?", והשיב: "יש לעיין ולבדוק בכל מקום לגופו של עניין את התוצאות בפועל, באיזה אופן יוסיפו בחינוך" (שיחת כ"ד כסלו בעת ה'יחידות' לאורחים ס"ו, התוועדות תשמ"ח ח"ב עמ' 91, בלתי מוגה). ולמעשה המשיך הרבי לציין את 'מנהג בית הרב' שהבנות אינן מדליקות, גם בשנים הבאות - בסה"ש תש"נ ח"א עמ' 194 הערה 84. וכן בסה"ש תנש"א ח"א עמ' 165 הערה 110. וראה שיחות קודש תשל"ה ח"א עמ' 34. ראה גם אנציקלופדיה לתלמודית ערך 'חנוכה', כך טז עמ' רמח ו-רבג, ובהמצויין שם.

18 לקוטי-שיחות חלק ל' שם. ועיין במשנה-ברורה סי' תרע"ה ט"ק ט.

לכאורה צ"ע, ע"פ אדמוה"ז (קו"א סי' ערב ס"ק ב, ובכ"מ), שהיודע לברך - לא יתן לאחר לברך עבורו. ואולי הו"ע פרטי שלה, שלא רצתה לברך במקום בעלה, וא"כ פרט זה אינו הוראה לאחרות.

19 ספר-המנהגים.

לעניין ג' טפחים ועשרים אמה - נחשב הגובה לפי השלחנת, ולעניין עשרה טפחים - לפי בסיס הנרות, ובכל אופן, לא לפי בסיס החנוכייה (ראה שו"ת מנחת-יצחק ח"ו סי' סה אות ב' וש"נ).

20 שו"ע סי' תרע"א ס"ו.

21 חשוב שהשלחנת היתה למעלה מזו של שאר הנרות. ראה משנה-ברורה סי' תרע"א סק"ב.

22 ספר-המנהגים, שו"ע סי' תרע"ג ס"א בהג"ה ונו"כ.

רבים מאנ"ש אינם מקפידים שיהיה השמש דווקא "ממעל", ומניחים אותו בצד, בנפרד (על גבי פמוט וכדומה, ויש מניחים משמאל למנורה) וי"א שכך נהגו רבותינו.

בעצמו והדליק²³.

אין מדליקים נר חנוכה מנר חנוכה אחר, אלא מהשמש או מנר של חול²⁴.

מנהג רבותינו נשיאינו שהיו מדליקים נר חנוכה על פתח אחד החדרים ולא על החלון²⁵, משמאל הנכנס, דהיינו מול המזוזה, לקיים "כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל, ונמצא שהוא מסובב במצוות"²⁶.

צריך להדליק את הנרות בבית שבו האדם אוכל בקביעות, ויש להעדיף את מקום האכילה על מקום השינה. ההולך לאכול באקראי בבית חברו, צריך לחזור לביתו ולהדליק שם²⁷.

מניחים את החנוכייה סמוך לעובי מזוזה-הפתח, בחלל פתח החדר, ואין מדייקים אם הנרות מונחים ממזרח למערב או מצפון לדרום²⁸.

כדאי ונכון שהילדים ידליקו נר-חנוכה בפתח חדרם הפרטי (אם תנאי המקום וכללי הבטיחות מאפשרים זאת), ויש בזה גם מעין חינוך 'מקדש-מעט' שלהם בחנוכה²⁹.

הנרות יעמדו בשורה ישרה ולא בעיגול. כמו-כן לא יהיה נר יוצא ונר נכנס, ולא אחד גבוה ואחד נמוך (הקובע לעניין זה הוא גובה השלהבת). חייב להיות הפסק בין נר לנר, כדי שלא יתקרבו השלהבות זו לזו וייראו כמדורה. כמו-כן יש להרחיק את החנוכיות של בני הבית זו מזו, כדי שיהיה היכר לכל אחת מהן

23 ספר-המנהגים שם. ומשמע, שלדעת הרבי טילטול טפח מהווה הוזה (כי בשורת שצויינה שם לא הגדר המרחק כלל!).

וע' 'שערי הלכה ומנהג' או"ח ח"ב ס"ע רי. חו"מ סי' קצח ס"ב.

24 שו"ע סי' תרע"ד ס"א בהג"ה.

25 לקו"ש ח"ה עמ' 456, ועיי"ש.

26 סי' תרע"א ס"ז, לבוש וט"ז שם.

27 רמ"א סי' תרע"ז ס"א, ט"ז ומ"א שם. בעניין פנימיות של ישיבות ומוסדות חינוך, בס' 'חובת הדר' (עמ' קו) כתב שהתלמידים כבני-בית וחובתם מדינת בחדר האוכל, ואם ירצו - יכוונו שלא לצאת בהדלקה שבחדר האוכל ואז ידליקו בברכה בחדר השינה. ובשו"ת אגרות-משה (או"ח ח"ד סי' ע' אות ג וי"ד ח"ג סי' יד אות ה) ומנחת-יצחק (ח"ז סי' מח) כתבו שמן הדין עליהם להדליק בחדר השינה כיוון שרק הוא מיוחד לכל אחד מהם. ועליהם להסדיר תור לשמירה מפני סכנת דליקה ח"ו.

28 ספר-המנהגים.

29 סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 162. וכיוון שמדובר בבית אחד, מדליק בעל-הבית במקום המרכזי, והילדים רשאים להדליק בחדרם, בקל-וחומר מהאמור בהערה 27.

לחוד³⁰.

מדליקים כשהחנוכייה מונחת במקומה, ומשאירים אותה במקומה כל משך הזמן שעליה לדלוק³¹.

התחלת ההדלקה היא לאחר סיום כל הברכות. מדליקים בשמן זית, וה'שמש' הוא נר-שעווה³². מתחילים להניח את הנרות בקצה הימני של המנורה³³.

אמירת 'הנרות הללו' - לאחר גמר כל ההדלקה²⁸. מתעכבים סמוך לנרות כחצי שעה³⁴.

מדייקים שידלקו הנרות חמישים דקות לכל הפחות³⁵.

נר שכבה בתוך שיעור זמן דליקתו - חוזרים ומדליקים אותו, ללא ברכה²⁸.

אחר שיעור זה - רשאים לטלטל את החנוכייה גם אם הנרות דולקים עדיין²⁸.

אחר שיעור זה - רשאים לעשות מלאכה³⁶ שלא כנגד הנרות, וגם ביום הראשון והשמיני²⁸.

* בימי החנוכה צריכה להיות הוספה מיוחדת גם בלימוד התורה. כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע היה

30 דרכי-משה והג"ה סי' תרע"א ס"ד ובאחרונים, וראה אנציקלופדיה תלמודית ערך 'חנוכה' עמ' שלו.

31 שו"ע תרע"ה ס"א, ובמשנ"ב ס"ק ו.

32 ספר-המנהגים, 'שערי הלכה ומנהג' שם, ועיי"ש הטעם.

33 ספר-המנהגים מסידור אדמוה"ז, ושם נסמנו מקורות נוספים.

34 ספר-המנהגים שם, ע"פ האחרונים סי' תער"ב ס"ב. וכדלהלן - יש לעסוק באותה שעה יחד עם בני ביתו בתורה או בשמחה של מצווה.

35 ספר-המנהגים שם, ועיי"ש הטעם. ולמעשה, מדייקים בזה בלא פלוג גם כשמדליקים אחר צאת-הכוכבים, כגון במוצש"ק או כשמדליקים באיחור.

36 מהלשון בספר-המנהגים 'עושים מלאכה' (ולא 'עושות' או 'הנשים עושות') משמע לכאורה שלפני שיעור זה גם האנשים אינם עושים מלאכה, ע' ס' חסידים סי' קכא וס' מהרי"ל עמ' תט. אבל ראה בהשלמה לשו"ע רבנו סי' עת"ר סו"ס ד שהבין שזו רק משמעות, וכשאר הפוסקים שהביאו זאת, גם הוא תלה זאת במנהג בפועל. וכיוון שלא ידוע שזוהו בזה רבותינו ואנ"ש (הרה"ח רי"ל שי' גורנו, וגם בלוח כולל-חב"ד כתב זאת רק לנשים), ניתן לכל היותר לדייק שהרבי לא שלל מנהג זה (לא להרוצים להחמיר על עצמם), אבל לא שעשהו "הוראה לרבים". מהות המלאכה לא נתפרשה (מלבד איסור כיבוס ותפירה בכף-החיים שם ס"ק ט'), ומסתבר שלא לאסור לפחות מלאכת אוכל נפש וכל מה שמתור בחוה"מ, ע"ד האמור בשו"ע רבינו סו"ס רנא.

ממנו. תחילה לערוך מסיבה כללית לכל הסוגים, בהשתתפות המשפיע, הרב וכיו"ב, ואחר-כך מסיבה פרטית לכל סוג בנפרד, במירב המקומות, כדי שיוכלו הכול להשתתף. וכן בקשר לילדים⁴⁶.

דמי חנוכה⁴⁷:

הרבי הורה להשתדל לתת מעות-חנוכה לילדים [בנים ובנות]⁴⁸, הן קטנים והן גדולים⁴⁹. וכן היה אדמו"ר מהורי"צ נ"ע נתן לבנותיו, גם אחרי הנישואין, וגם לחתניו⁵⁰ על-כל-פנים פעמיים במשך ימי חנוכה, ומה טוב - מצד התגברות חושך הגלות, כולל ובמיוחד בנוגע להידרדרות מצב החינוך - להוסיף ולהרבות באור וקדושה, ולתת דמי חנוכה גם בכל יום, חוץ מבשבת (גם לא בדבר המותר - גזירה כו') והוספה מיוחדת - כפליים, או ג' פעמים ככה - בליל הרביעי או החמישי⁵¹.

הנשואים - יבקשו האיש מהאישה, והאישה מהאיש, וכיוצא בזה בנוגע לזקנים וזקנות, לסייע להם כ"מעות חנוכה" לעשות מבייתם 'בית חב"ד'⁵². אלה שלא קיימו מנהג זה בשלמות, ישתדלו להשלים בימים הסמוכים לחנוכה, וכל המקדים הרי זה משובח⁴⁸.

יש לחלק דמי-חנוכה לכל התלמידים, ואפילו למי שספק אם הוא בגדר תלמיד - ולו על-שם העתיד.

יושב אחרי הדלקת נר חנוכה בסמיכות לנרות, ולומר תורה³⁷.

* יש אומרים שיש לאכול בחנוכה מאכלי חלב וגבינה, זכר לנס שהיה על-ידי יהודית, בתו של יוחנן כהן-גדול³⁸.

* מנהג ישראל (תורה היא) לאכול מאכלים שעשויים בשמן, לזכר נס השמן³⁹.

התועודות:

מלבד ההתועודות עם בני הבית והקרובים ביותר (כנהוג אצל רבותינו נשיאינו⁴⁰), כדאי ונכון שבמשך ימי חנוכה [בכל יום ויום]⁴¹ יערכו בכל מקום ומקום - בחוג המשפחה⁴², וכן בבתי-ספר, מקומות עבודה וכו', לפי תנאי המקום והזמן - התועודות ומסיכות של שמחה בענייני דיומא⁴³, הן לאנשים, הן לנשים והן לטף, בנים ובנות⁴⁴ [בכל המוסדות יש להתוועד עם התלמידים לפחות פעם אחת, ובמוסדות שלומדים בהם בחנוכה - להתוועד כמה פעמים. ההתועודות - בזמן הדלקת הנרות, לומר דבר תורה מעניינא דיומא, ואחר-כך שאחד הילדים ידליק נר חנוכה לכולם. וכן יחלקו אז דמי חנוכה לתלמידים⁴⁵]. ולספר בהן אודות נס חנוכה והלקחים שיש ללמוד

37 'התועודות' תשמ"ב ח"ב עמ' 599 ועמ' 618. ובשיחת מוצאי זאת חנוכה תשל"ה ס"ט (מוגה), שיחות-קודש תשל"ה ח"א עמ' 284, שמייד **לאחרי** ההמתנה ע"י הנרות ישב ללמוד שיעור גמרא.

38 הוספות לשו"ע אדמו"ר סי' תר"ע ס"ג, מהרמ"א שם.

39 סה"ש תשנ"ב ח"א עמ' 196 הערה 26.

40 היום-יום, כח כסלו. וביאר הרבי, שזה צ"ל לא בדרך אגב, כדי 'לצאת-ידי-חובתו', אלא בהתלבשות ובהכנה מקודם ובסבר-פנים-יפות, שאז יתקבלו דבריו (שיחות-קודש תשי"ח עמ' קלא).

41 לקו"ש כרך כה עמ' 401. וראה התועודות תשמ"ו ח"ב עמ' 186 ואילך, ש'שמחה פורצת גדר' של חושך העולם, עיי"ש.

42 כמנהג רבותינו נשיאינו, היום-יום כח כסלו.

43 לנהוג כ'מהדרין מן המהדרין' גם בענין זה, וכמנהג שהביא הרמ"א (תר"ע ס"ב) לומר שירות ותשבחות בסעודות שמרבים בהם (סה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 122), כדעת הרמב"ם שימי חנוכה הם 'ימי שמחה והלל' (סה"ש תשנ"ב ח"א עמ' 207).

44 'ולהעיר', שענין זה שייך גם למנהג נתינת דמי חנוכה: (א) נתינת דמי חנוכה פועלת **שמחה**. (ב) כשמודיעים על חלוקת דמי חנוכה - מתקבצים רבים, וכשמספיכים בדמי חנוכה, נוספים עליהם" (סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 165 הערה 105).

45 שיחת ש"פ וישב תשל"ד ס"ה (הנחת הת' בלתי מוגה - שיחות-קודש תשל"ד ח"א עמ' 196).

46 ע"פ שיחת ש"פ וישב תשל"ג ס"ב (בלתי מוגה - שיחת קודש תשל"ג ח"א עמ' 209) ושיחת ש"פ וישב תשל"ז סל"א (כנ"ל - שיחות-קודש תשל"ז ח"א עמ' 358).

47 תוכנם - [לא לשמחם בלבד, אלא] עניין החינוך, מתן 'פרס', כ'מיקדמה' לעודדם שיוסיפו יותר בלימוד התורה ('התועודות' תשמ"ח ח"ב עמ' 65); להראות שגם הממון הנפך לרוחניות על-ידי שמשמש לעניינים כשרים ובפרט לענייני קדושה (לקו"ש ח"א עמ' 290); ובמיוחד - לחנכם להרבות בצדקה ('התועודות' תשמ"ט ח"ב עמ' 63).

48 סה"ש תשנ"ח ח"א עמ' 210.

49 שם, עמ' 199.

50 סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 163, נדפס גם ב'שערי הלכה ומנהג' אור"ח ח"ב סי' רפג.

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע נתן גם לנכדו, שיחת נר ה' דחנוכה תשל"ל (בלתי מוגה) בסופה.

51 לקיים מנהג כ"ק אדמו"ר מהורש"ב, המובא בהיום-יום, כח כסלו - סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 163, וסה"ש תשנ"ח ח"א עמ' 194. 'שערי הלכה ומנהג' שם.

52 'התועודות' תשמ"ז ח"ב עמ' 132.

ואולי זה גופא יסייע שיתקרבו בהקדם⁵³.
חינוך:

מנהג-ישראל⁵⁴ לשחק ב'סביבון', וידוע מנהג בני-ישראל לכתוב על ה'סביבון' את האותיות נ-ג-ה-ש, ראשי-תיבות: "נס גדול היה שם"⁵⁵, ובכמה מקומות עורכים 'הצגות' הקשורות עם סיפור פרשת ימי חנוכה, מתחפשים ל'חשמונאים' וכו' [כמוכן - ובפרט בקשר לבנות - הכול באופן של צניעות ועל-פי הוראת חכם], וכן ימי החנוכה מסוגלים ביותר לארגון כנסים לילדי-ישראל - צבאות⁵⁶.

צדקה:

נוהגים להרבות בצדקה בימי חנוכה⁵⁷, ו"אנו מחוייבים בימי חנוכה... גמ"ח בממון וגוף"⁵⁸. עורכים מגבית של צדקה, וזה הזמן המתאים להשלים את מגביות הצדקה של כל חודש כסלו⁵⁹, ובפרט ב'זאת חנוכה⁶⁰.
בעניין המגביות לצדקה בימי סגולה, הודיע הרבי פעמים רבות, שעל כל אחד ואחד להתעורר ולנדב כדבעי מעצמו, גם בלא שיוכירוהו על כך⁶¹.

יום רביעי,

כ"ה בכסלו, א' דחנוכה

תפילת ערבית, שלישי בערב:

בחנוכה יורד האבל לפני התיבה⁶².
בכל זמן שמתפללים בבית-הכנסת מדליקים נרות בעמוד הש"ץ⁶³.

- 53 אג"ק כרך כא עמ' קצה, וראה קובץ 'היכל מנחם' ח"ב עמ' קצג.
54 גם בבית רבותינו נשיאנו - 'התועדויות' תשמ"ז ח"ב עמ' 185.
55 ראה בני-יששכר מאמרי חודש כסלו-טבת מאמר ב' (מו, ב).
56 סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 360 הערה 32.
57 'התועדויות' תשמ"ב ח"ב עמ' 545.
58 ספר-המנהגים, עיי"ש בהערה, ובלקו"ש ח"ה עמ' 443 בהערות.
59 פרי-מגדים, הובא ונתבאר בלקו"ש הנ"ל.
60 'התועדויות' תשמ"ו חלק ב' עמ' 204 ועמ' 215.
61 לקו"ש ח"ה עמ' 444.
62 'התועדויות' תשמ"ה ח"א עמ' 652, ח"ב עמ' 1169, ח"ג עמ' 1537 ועוד.
63 ספר-המנהגים עמ' 8.
64 ראה בס' 'משבחי רבי' עמ' 48, שהרבי אמר להרה"ח רי"ל

אין מפסיקים לפני שמונה-עשרה כדי להכריז 'ועל הניסים'⁶⁴. שכח לאומרו, אם נזכר קודם "ה" של סיום הברכה, חוזר ומתחיל 'ועל הניסים', ואם כבר אמר "ה" - אינו חוזר⁶⁵. בברכת המזון, אם נזכר קודם "ה" של סיום הברכה, חוזר ומתחיל 'ועל הניסים', ואם כבר אמר "ה" - אינו חוזר, אך כשיגיע לפני 'הרחמן הוא יזכנו'⁶⁶, יאמר 'הרחמן הוא יעשה לנו ניסים כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי...'⁶⁷.

תפילת שחרית:

נוהגים להדליק נר חנוכה בבית-הכנסת (מקומו ככליל אמש) בלא ברכה, לפחות עד אחר

ש' גרונו: "בכל פעם כשמתפללים - גם כשאין הש"ץ 'חיוב' - צריכים הנרות לדלוק!" (ומשמע שמדליקין את כל חמשת הנרות, וכנהוג). ו"א שבאם אין הש"ץ 'חיוב' מדליקים רק שני נרות.

64 ונהגו לסמן זאת בטפיחה על השולחן, כמו ב'עלה ויבוא' ו'טל ומטר'.

65 ובט"ז ס' תרפ"ב ס"ק ג וא"ר שם ס"ק ב כתבו שכל-שכן שמי ששכח בתפילה יאמר קודם יהיו לרצון האחרון "יהי רצון מלפניך שתעשה לנו ניסים ונפלאות כמו שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי מתיהו...".

66 סידור יעב"ץ (בהוצאת אשכול ח"א עמ' תסה), שלחן שלמה וערוך השלחן ס' תרפ"ב ס"ג (וכ"מ ביד אפרים וכו' שבהערה הבאה), וכ"כ בקצות השלחן ס' מז בבדי השלחן ס"ק יח כ'מנהג העולם'. וסיים 'וימסידור הנוסח שאומרים תחילה ו'נאמר אמן', משמע ששם הוא סיום ברכת הרחמן". וכוונתו כנראה לשלול את המובא בלוח א"י בשם האדר"ת לומר זאת

מיידי אחר 'אל יחסרנו' שלדעתו שם הוא סיום הברכה (הובא גם בנטעי-גבריאל הל' פורים פרק עה הע' ח), משא"כ לדין שאין עונים שם אמן, סיום הברכה הוא ב'ונאמר אמן' (כמ"ש באג"ק ח"ז עמ' רכה [אבל שם כתב רק **שסומכים** על אמן זו, ולא **דקאי** על כל הברכה, דאל"כ מדוע 'אין יכול לגזור אומר ו'אמרו אמן' (בברכת בעה"ב, כדברי שו"ע אדמוה"ז שם ס"ה מהמ"א שם)]. וראה בטור סו"ס קפט: "נהגו להאריך בברכת הטוב והמטיב 'הרחמן' בכמה גווני", משמע שטרם נסתיימה הברכה. וראה בשו"ע אדמוה"ז שם סוס"א), ולכן אומרים שם 'על הניסים'. אלא שהקצות השלחן בעצמו פסק לעיל ס"ב (מחיי אדם מז, א), שיש לענות אמן אחר 'אל יחסרנו', וצ"ע. כן צע"ק מדוע לא נאמר שסיום הברכה הוא ב'ונאמר אמן' שבסוף כל בקשות 'הרחמן', ונסמך על ה'אמן' שאומרים עליו. 67 רמ"א ס' תרפ"ב ס"א. ובראש-חודש, יקדים לזה 'הרחמן הוא יחדש' משום דתדיר קודם - יד אפרים, משנ"ב וכה"ח שם.

את הנר החדש, משמאל לנר שהיה אמש, וממשיך משמאל לימין (וכן בכל הלילות). אחר הדלקת כל הנרות אומר: "הנרות הללו"⁷⁴.

שחרית: כדאמול. קריאת התורה למנהגנו: כהן - "ביום השני... מלאה קטורת", לוי - "פר אחד... בן צוער", ישראל - "ביום השלישי...", וכיוצא בזה בשאר ימי החנוכה, קורא השלישי את היום הבא⁷⁵.

יום שישי

כ"ז בכסלו, ג' דחנוכה

בו יצא לחירות אדמו"ר הזקן ממאסרו השני בשנת תקס"א⁷⁶.

שניים מקרא ואחד תרגום: ביום שישי אחר-הצהרים קוראים את כל פרשת 'מקץ' עם הפטרתה

התפילה⁶⁸. גם כעת מדליקים על-ידי שמש⁶⁹. בחנוכה יורד האבל לפני התיבה, חוץ מאמירת הלל⁶². לאחר הלל, חוזר האבל לעמוד, לאמירת חצי קדיש⁷⁰.

אין לדלג לכתחילה 'ועל הניסים' כדי להספיק לענות 'קדושה' ו'מודים'²⁸.

לאחר חזרת הש"ץ: הלל שלם (כל ימי החנוכה), חצי קדיש. שלושה עולים לתורה (בפרשת נשא, במדבר ז, א-ז): כהן - 'ויהי ביום כלות משה... לחנוכה המזבח'; לוי - 'עד מלאה קטורת'; ישראל - 'עד נחשון בן עמינדב'. מכסים את ספר-התורה ואומרים חצי קדיש. הגבהה וגלילה. וממשיכים כסדר: אשרי, ובא לציון, קדיש תתקבל, בית יעקב⁷¹ וכו' עד סיום התפילה.

אין מתענים בחנוכה, אפילו חתן ביום חופתו⁷².

יום חמישי

כ"ו בכסלו, ג' דחנוכה

הדלקת נר שני (רביעי בערב):

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לא הקפיד להחליף את הפתילות בכל יום⁷³.

בהדלקת הנרות אין מברכים 'שהחיינו' (אלא אם-כן זו ההדלקה הראשונה שלו השנה). מדליק תחילה

68 פרמ"ג סי' תרע"ה בא"א ס"ק ד.

69 ראה טעמים לזה ב'שערי הלכה ומנהג' שם עמ' רעו.

70 מכיוון שהוא סיום לתפילת שמו"ע, שו"ע אדמו"ר סי' נה ס"ד.

71 סידור אדמו"ר אחר הלל. וראה שער הכולל פי"א סכ"ג

72 שו"ע רמ"א סי' תקע"ג. הוספות לשו"ע אדמו"ר סי' תר"ע ס"ה. לוח כולל-חב"ד.

73 'התנועדות' (טו) תשט"ז ח"א עמ' 303, עיי"ש הטעם.

בקונטרס 'ברוך שעשה ניסים' חנוכה תשי"א, שבו נדפסו מנהגי חנוכה לראשונה, כתב הרבי: "נהגו שהפתילות יהיו בכל יום חדשות. ויא' דאין חוששין לזה, ואדרבה הישנות נוהגין יותר לדלוק. ולע"ע, לא יכולתי לברר מנהג רבינו בזה [משמע שאם יתברר מנהגו, יוכרע הספק]". ולפלא שבס' המנהגים, שנדפס בשנת תשכ"ו, ננתק משם ללא שינוי [ולא ידוע שהכניסו אז את השיחה הנ"ל כלל], למרות האמור באותה שיחה. ומה שהרבי נהג (עכ"פ בשנים האחרונות) להדליק בפתילות חדשות בכל יום, הנה עד שנת תשמ"ח הכינה את החנוכה הרבנית או אחד מהמשב"ק בבית, ואח"כ - הר"ר ש"ד גאנבורג, ולא ידוע אם קיבלו הוראות מהרבי על כך.

74 ספר-המנהגים עמ' 70, מסידור אדמו"ר ויעוד.

75 אנ"ק כרך י עמ' רצו. ומשם נכנסה ההוראה ללוח כולל-חב"ד, ואחרי הפירסום שם - כתב הרבי בא"ק כרך טו עמ' כה: "וכן כתב גם הר"ר ב' שו" נאה בלוח כולל חב"ד, שעברתי עליו. ופליאה מה גרם לספק בהנהגת חב"ד מפורסמת" (שגם בארה"ק מנהגנו כדעת הרמ"א סי' תרפ"ד ס"א, וש"ת הצמח-צדק אור"ח סי' סח. ואגב, לפלא שנשמטה ההוראה מספר 'שערי הלכה ומנהג') וראה 'התקשרות' גיליונות: תר"מ עמ' 14, תרמ"ג עמ' 16, שלמרות שזו אותה מחלוקת בסוכות כבחנוכה, הרי גם לאחר ההוראה בחנוכה לא הורה הרבי לשנות בסוכות, ואף לאחר שהזכיר אפשרות זו בשיחתו בשנת תשמ"ט, לא הניח לשנות מאומה בלוח כולל חב"ד.

76 החופשה השניה בשנת תקס"א היתה נחון תורת החסידות ודרכי החסידות ביתר שאת ויתר עז מכמו שהיה בפעם הראשונה (בשנת תקנ"ט) - שאז היתה ההלשנה בעיקרה על אדמו"ר הזקן, וההלשנה בשנת תקס"א היתה בעיקרה על תורת החסידות. ספר-המנהגים עמ' 93, מלוח היום-יום עמ' ז, וקונטרס לימוד החסידות פרק ו, עיי"ש בארוכה.

בג' דחנוכה חופשה ניתנה לו להעתיק דירתו למעון פרטי, ואשר יקבע דירתו - באופן זמני - בפטרבורג (רשימת אדמו"ר מהוריי"צ, 'ספר התולדות - אדמו"ר הזקן' ח"ג עמ' 746). ובספר-השיחות תורת-שלום עמ' 84 איתא שיצא בנר החמישי. והשיב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: 'ויש לומר, דבשניהם היו ענייני גאולה (גם כפשוטם) - הובא בלקוטי-שיחות כרך כה עמ' 399 הערה 44.

ואף בגאולתו הראשונה, י"ט כסלו תקנ"ט, היתה שלימות הגאולה (בנוגע אלינו) באופן ש'חזר לבוריו' בימי חנוכה - שהרי ביום ג' דחנוכה חזר מפטרבורג לוויתבסק, כדאיתא בלקוטי-דיבורים עמ' 23 ('התנועדות' תשמ"ח ח"ב עמ' 95 ועמ' 101).

* מגש, ואף כיסא או שולחן שהניחו עליו נר-חנוכה, נעשה בכך 'בסיס לדבר האסור', ונאסר בטלטול בשבת. אם יודעים שיזדקקו במשך הערב לשימוש בכיסא, או להזיזו הצידה כדי לעבור שם (ולא רק כדי "שלא ישחקו בו הילדים" וכדומה), קיימות שתי אפשרויות:

א) להניח את החנוכייה על מגש, ויחד איתה להניח שם מבעוד-יום חלה (או גביע-קידוש חשוב), שאז יהיה המגש מותר בטלטול, לאחר שיכבו הנרות, כ"בסיס לדבר האסור ולדבר המותר", עם החנוכייה שעליו, לכל מקום שרוצים, כ"טלטול מן הצד לצורך דבר המותר", והכיסא יתפנה.

ב) להניח את החנוכייה על הכיסא יחד עם חלה כנ"ל. לאחר שיכבו הנרות ויזדקקו למקום-הכיסא, יהיו רשאים לטלטל הצידה, לכל מקום שרוצים, את הכיסא וכל אשר עליו, כנ"ל במגש, והמקום יתפנה.⁸³

המקורית, וניתן לקרוא היום גם את הפטרת שבת חנוכה⁷⁷ (או כהנהגת רבותינו, לחזור מחר בבוקר מ'שביעי' עד גמירא עם הפטרת שבת חנוכה⁷⁸).

* יש לזכור לערוך את ההדלקה הפומבית אחרי פלג המנחה.

מתפללים מנחה ומדליקים נר חנוכה בבית-הכנסת וטוב שהיה עשרה בבית-הכנסת בשעת ההדלקה⁷⁹, ובבית [ראה להלן], ואחר-כך נר שבת⁸⁰, אבל אין להתפלל מנחה ביחידות לצורך כך⁸¹.

היום, מכיוון שמדליקים לפני זמן הדלקת נרות שבת, שהוא מוקדם לפחות בכ-20 דקות מזמן ההדלקה בכל יום, יש להקפיד לצקת יותר שמן, כדי שידלקו הנרות לפחות חמישים דקות אחרי שקיעת החמה (מי שמדליקים בנרות מוצקים, יש לעוררם שידליקו בנרות גדולים יותר מבכל יום).

היום אין מתעכבים חצי שעה סמוך לנרות⁸².

(77) היום-יום ל' סיוון. וראה שו"ע אדמוה"ז סי' רפה ס"ו. 'שערי הלכה ומנהג' או"ח ח"א סי' קלב. לוח כולל-חב"ד.

(78) 'היום יום' ד' טבת. וראה אג"ק סוף כרך ח"י.

(79) לוח כולל-חב"ד.

(80) ספר-המנהגים, ראה שם הטעמים לזה.

(81) קיצור של"ה הל' חנוכה, וא"ר ר"ס תרע"ט. וכן נהג הרבי אחרי שנת תשמ"ח, כאשר חזר מן 'האוהל' סמוך לשקיעה: הדליק נר חנוכה, נר שבת, ואחר-כך התפלל מנחה בציבור.

(82) היום-יום, כ"ה בכסלו (ומהלשון משמע, שבכל זאת התעכב

מעט), ספר-המנהגים.

(83) הרה"ג ר' לוי-יצחק שי' הלפרין, ע"פ שו"ע אדמוה"ז סי' רע"ז ס"ו, רע"ט ס"ד, ש"ט ס"ו, שי"א ס"ט (העניין נדון ונתבאר לפרטיו ב'התקשרות' גיליונות רפג, שפה, שפז, שפט וש"נ). במקרה של צורך גדול לטלטלו לפני-כן, יעשה שאלת חכם ע"פ המבואר בסי' רע"ז ס"ג.

לזכות
אנשי החסד הדגולים
הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחי
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש